

Svenska Folkbibeln – en evangelikal bibelöversättning

Efter en rad provöversättningar av enskilda bibelböcker¹ publicerades år 1996 *Nya testamentet. Svenska Folkbibeln 1996* (BV-förlag, Bibeltrogna Vänner Aktieföretag). ”Översättningen från grekiska är gjord i samarbete mellan Stiftelsen Biblicum, Uppsala, och Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stockholm”.² Två år senare kom *BIBELN. DEN HELIGA SKRIFT. Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker. Svenska Folkbibeln 98*, utgiven av XP Media, ett nybildat förlag just för utgivning av denna översättning. Enligt information på titelsidans baksida är Gamla testamentet delvis nyöversatt från grundtexten, delvis en revidering av 1917 års översättning. Översättningen av Nya testamentet från 1996 har genomgått ”en lätt översyn”. Nya testamentet och Psaltaren kom i en reviderad upplaga i slutet av 2014. Jag kallar i det följande dessa tre utgåvor för SFB 1996, SFB 1998 och SFB 2014.³

Svenska folkbibeln har sina rötter i den kritik som riktades mot de officiella översättningar av Bibeln som kom under 1900-talet, först mot 1917 års översättning och sedan mot Nya testamentet 1981/Bibel 2000. Det är inte ovanligt i bibelöversättningarnas historia att nya huvudöversättningar resulterar i alternativa versioner. Det nya behåller för litet av det gamla, enligt somliga, och vissa gamla tolkningar återfinns inte i den nya versionen. Jag beskriver här först en del av bakgrunden till SFB för att sedan försöka karakterisera den och notera vad som är nytt i den senaste revideringen. Ett ”grundligt genomarbetat och reviderat GT” är utlovat till ca år 2020.

¹ Jonas Dagson, *Vilken Bibel? En presentation, analys och jämförelse av tjugoen svenska översättningar*, Handen: XP Media 2013, s. 34, noterar sju publikationer under tiden 1985–1996.

² Citat från titelsidans baksida.

³ *Nya testamentet och Psaltaren. Svenska Folkbibeln 2014*. Något förlag anges inte i den klumpiga utgåva jag fått för recension. Tryckt i Århus 2014. Som utgivare anges: Stiftelsen Svenska Folkbibeln.

En bibeltrogen översättning

SFB 1996 publicerades av BV-Förlag, Bibeltrogna Vänner Aktieföretag, ett klart belägg för att denna översättning till en del har sin bakgrund i samfundet Bibeltrogna Vännerers mångåriga arbete att få fram en ”bibeltrogen översättning”. En bestämd bibelsyn ligger till grund för översättningen och en tidig kritik mot 1917 års översättning.

Till grund för 1917 års översättning låg en s.k. normalupplaga av Gamla testamentet utgiven 1904 och en normalupplaga av Nya testamentet utgiven 1912. På Bibeltrogna Vännerers årsmöte 1913 togs frågan om en mer bibeltrogen översättning upp till diskussion. Alla var eniga om att en ny upplaga av Bibeln måste vara sådan att ”varken den ena eller andra formen av bibelkritik finge sätta märken i den”.⁴ Språket skulle vara lättläst för en yngre generation samtidigt som det var vårdat och värdigt. Direkta översättningsfel skulle rättas.

Axel B. Svensson betonade särskilt behovet av en värdig och högtidlig stil och ett återinförande av ett antal verser som tagits bort i normalupplagan 1912.⁵ Det gällde Matt 17:21; 18:11; 21:44; 23:14; Mark 7:16; 9:44, 46; 11:26; 15:28; Luk 17:36; 23:17; Joh 5:4; Apg 8:37; 15:34; 24:7, 28, 29 och Rom 16:24 som förts in i senare handskrifter från parallellställen. Senare handskrifter låg till grund för reformatörernas översättning. Enligt Axel B. Svensson hade Gud lett dem i deras textval – han förespråkade därför *Textus receptus* som grundtext – och Kristus hade förbjudit varje form av tillägg eller uteslutningar, Upp 22:18f. Textkritikens resultat var

⁴ *Nya Vaktaren*, sept. 1962, s. 119 i en artikel (s.117–122) med rubriken ”Om en ny bibelupplaga”, skriven av Amythos, dvs. av samfundets ledare, Axel B.

Svensson. Bibeltrogna Vännerers styrelse hade året innan (protokoll § 58) beslutat att skriva ”en upplysande artikel i frågan om bibelarbetet”. Se ”Meddelande om bibelöversättningsarbetet” i *Bibeltrogna Vännerers Missionstidning* nr 11, 1961, s. 167–170. I första hand dessa två artiklar plus protokoll från denna tid ligger till grund för det som följer.

⁵ Axel B Svensson skrev flera artiklar i ämnet, *Nya Vaktaren* 1961, s. 84–87, 108–110, 1962, s. 21–26.

inte alls hundra procentiskt säkra. Kanske hittade man originaltexterna någon gång.

Efter en utredning beslöt Bibeltrogna Vänners årsmöte år 1914 att starta ett översättningsarbete där man utifrån andra översättningar formulerade en rätt återgivning av grundtexten, reviderade den svenska språkdräkten (en välvårdad och värdig svenska) och till sist lät experter på hebreiska och grekiska granska resultatet. Förkunnaren Johannes Wittander, sekreteraren Per Hulthén och kyrkoherden Ferdinand Öberg sägs ha hunnit med hela Bibeln, men arbetet stannade av år 1928.

År 1946 slöts ett avtal om revidering av hela Bibeln med professor Hugo Odeberg i Lund, ”en internationellt högt ansedd svensk exeget” som hävdade att ”hela Bibeln var fullt inspirerad av Gud och sålunda Guds ord”.⁶ Han översatte rätt snabbt evangelierna och Apostlagärningarna men sedan blev det stopp. ”Tyvärr tröttnade han”, skriver Axel B. Svensson.⁷ Odeberg hänvisade till att det inte gick att översätta Rom 1:20.⁸ Hans arbete har senare getts ut med en inledande analys av Rune Söderlund.⁹

Bibelarbetet blev nu en tioårig följetong i Bibeltrogna Vänners styrelse.¹⁰ Teol. dr David Hedegård, känd som en mycket konservativ bibellärare, lovade att revidera vissa ställen i Gamla testamentet. Årsmötet gav också styrelsen i uppdrag att bredda basen för den nya översättningen och om möjligt få den antagen som en kyrkobilbel. För att komma vidare slöts år 1955 ett muntligt avtal med David Hedegård att översätta resten av Nya testamentet.¹¹ Hedegård meddelade

⁶ *Bibeltrogna Vänners Missionstidning* 1961, s. 169.

⁷ *Nya Väktaren* 1962, s. 120. Han ”tog sig en vilotid”, *Bibeltrogna Vänners Missionstidning* 1961, s. 169.

⁸ Hugo Odeberg, *Rannsakan*, Stockholm: Verbum 1968, s. 35. ”Så har jag i minst tio år dagligen funderat över hur vers 20 i Romarbrevets första kapitel skall översättas”.

⁹ *De fyra evangelierna och Apostlagärningarna i översättning av Hugo Odeberg. Förord av Rune Söderlund*, Stockholm: BV-Förlag, Knislinge: NSM-förlaget 1996.

¹⁰ Se årsmötes- och styrelseprotokoll 1953, 1954, 1955, 1956, 1958, 1960, 1961 och 1962.

¹¹ I sin tidskrift *För kristen tro* publicerade nu Hedegård 1956–60 ordgranna översättningar av Rom 1,

styrelsen i oktober 1957 att han var färdig med sin revidering, och i februari 1960 avslutade teol. lic. Ragnar Qvarnström sin genomgång av manus.¹²

Sedan visade det sig att Hedegård hade använt en modern utgåva av grundtexten och med textkritiska klammer markerat de verser som var uteslutna i 1917 års text. Reaktionerna uteblev inte. ”B.V:s styrelse kände sig ej kunna eller böra vara med om att ur Bibeln utmönstra något, som vårt folk under århundraden läst i den Heliga Skrift”. Och Hedegård lät i oktober 1961 meddela: ”Vårt samarbete i bibelöversättnings-saken är oåterkalleligen slut”.¹³ Samtidigt tog styrelsen ett beslut att om möjligt medverka till en språklig revision av i första hand 1883 års normalupplaga. Årsmötet 1962 gav sedan styrelsen i uppdrag att arbeta vidare för att få en bibeltrogen översättning enligt de riktlinjer som togs år 1913. Hedegård gjorde en omfattande språklig bearbetning av sin översättning och gav ut den i två band på Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens förlag 1964–1965, *Nya testamentet på vår tids språk. Ny översättning med förklarande noter*.¹⁴

En evangelikal översättning

Kritiken mot den statliga bibelkommissionens översättning av Nya testamentet 1981, förkortad NT 81, blev inom vissa kretsar mycket starkare och mer omfattande än den som drabbade den nya översättningen i början av 1900-talet. Den allmänna kritiken var att NT 81 innehöll starka inslag av bibelkritik i både översättningen och noterna. Den nya översättningen avvek från det

Kol, Hebr 1–6, Jak, 1 Petr, Joh 1, Jud, Gal och Efes. Se Birger Olsson, ”Svenskt bibelöversättningsarbete. En översikt främst med tanke på Nya testamentet,” i *Nyöversättning av Nya testamentet. Behov och principer* (SOU 1968:65), tr. Uppsala 1968, s. 488.

¹² Ragnar Qvarnström, assistent i Nya testamentets exegetik i Lund, erhöll 4.000 kr för sitt arbete.

¹³ *Nya Väktaren* 1962, s. 120 resp. *Bibeltrogna Vänners Missionstidning* 1961, s.169.

¹⁴ I en kort anmälan i *Nya Väktaren* 1966, s. 176, upprepar Axel B. Svensson sin kritik: Hedegård hade använt moderna profanerande ord och textkritiska klammer.

som av tradition varit gängse i kristendomens historia. Och den hade översatts av icke frälsta och ateister.

Anders Robertsson, informationsansvarig för Stiftelsen Bibeltrogen Bibelöversättning och numera ordförande för ledningsgruppen, säger att ”NT 81 är en katastrof för svensk kristenhet, den är en av de liberalaste översättningar som kommit till på senare år”.¹⁵ Kravet på en bibeltrogen översättning blir enligt redaktionskommittén för *Biblicum* ”en livsfråga, en salighetsfråga”. Den statliga bibelkommissionen ”förvillar svenska folket med t.ex. förklaringen i NT-81 till ’ande, andlig’. Där står följande rätt hårresande kommentar: ’Anden får alltså i NT efter hand personliga drag. ... Härifrån går sedan linjerna till fornkyrkans tänkande om Treenigheten. ... Jesus blir bärare av Anden, när han döps av Johannes. I synnerhet hos Lukas framhålls han som fylld av helig ande’”.¹⁶

Enligt kritikerna finns det mängder av felaktigheter i NT 81. Jesu gudom reduceras, Anden som person försvinner, de messianska profeterna i Gamla testamentet tas bort eller ifrågasätts,¹⁷ gamla traditioner om bibelböckernas författare förnekas, motsättningar och felaktigheter i bibeltexterna markeras och tillförliten till Bibeln förminskas genom de många ”kanske”, ”troligen”, ”möjligen”, ”det är osäkert”.¹⁸ Den moderate riksdagsledamoten Tore Nilsson skriver: ”Bannlys NT 1981! Köp den icke! Läs den icke! Gå icke i s.k. gudstjänster och kyrkor, där den brukas. Köp icke utläggningar eller tidningar där denna översättning används. Ej Dagens lösen, som nu har moderniserats enligt NT 1981”.¹⁹

¹⁵ *Dagen*, den 4 mars 1987.

¹⁶ *Biblicum. Tidskrift för biblisk tro och forskning*, nr 1, 1988. Enligt Svenska Folkbibeln bibelsyn är det svårt att tänka sig historiska utvecklingar av begrepp inom Nya testamentets pärmar. Senare stadier kan tyckas ifrågasätta tidigare stadier. Historiska betraktelsesätt kan nog sägas utmärka Bibel 2000.

¹⁷ Denna kritik fanns också i början av 1900-talet när vi fick 1917 års bibel. Se John Personne, *Några gammaltestamentliga messianska bibelställen i den nya kyrkobibeln m.m.* Stockholm: Norstedts förlag 1917.

¹⁸ För exempel, se Dagson, *Vilken bibel?*, s. 32–34.

¹⁹ *Pietisten*, september 1984, s.12.

På våren 1983 samlades några kristna ledare i pingstförsamlingens kyrka i Järfälla, Aspnäskyrkan, för att överlägga om rådande situation. En arbetsgrupp för bibeltrogen bibelöversättning bildades, sedan omvandlad till ”Stiftelsen Bibeltrogen Bibelöversättning”. Enligt ett ”upprop till Sveriges kristna bibelläsare” var stiftelsen ”allkristen” och stod ”på en grund av konservativ evangelikal kristen tro”. Den inbjöd alla som var engagerade i ”frågor om Bibelns tillförlitlighet, auktoritet och gudomliga ursprung” till en temadag i november 1983 på Esso Motor Hotel vid Järva krog med föredrag och seminarium kring bibeltexter ”översatta enligt vår definierade bibelsyn”. Stiftelsen fick då mandat att arbeta med en alternativ bibelöversättning till den som bibelkommissionen gjorde. Arbetet startade våren 1984 med stöd av Stiftelsen Bibeltrogen Bibelöversättning och Stiftelsen *Biblicum*, ett konservativt luthersk bibelforskningsinstitut grundat 1968. Projektet fick sedan namnet Svenska Folkbibeln.²⁰

Ett femtiotal personer arbetade med den nya översättningen enligt den information som gavs när SFB 1998 var färdig.²¹ De flesta fungerade som referenter. De representerade alla den bibeltro som ligger till grund för översättningen. Åtta personer nämns särskilt:

Erik Bernspång, 1921–2012, prästvigd 1950 för EFS-tjänst i Indien, resepredikant, gärna hörd i karismatiska kretsar, författare, bl.a. till en rad bibelkommentarer.

Ragnar Blomfelt, Nyköping, ensam ansvarig för ”en evangelikal översättning av Nya testamentet” publicerad endast på webben (www.svenskbibel.se). Som målsättning anges att ta ”avstånd från bibelkritik/liberalteologi”.²²

Ola Eklöf, 1939–2015, folkskollärover utbildning, fil.kand., lärare, missionspastor, kringresande förkunnare.

Seth Erlandsson, f. 1941, disputerad i Gamla testamentet 1970, senare docent, föreståndare för *Biblicum* 1970–1986, gymnasielärare i Västerås, medlem i Lutherska frikyrkan, huvudöversättare för Gamla testamentet.

²⁰ Stiftelsen Bibeltrogen Bibelöversättning ändrade sitt namn i slutet av 1980-talet till Stiftelsen Svenska Folkbibeln.

²¹ Se *Svenska Folkbibeln Nytt*, nr 2 1998.

²² Se vidare Dagson, *Vilken bibel?*, s. 46–50.

Lars Friedner, f.d. ekonomichef.

Ingemar Furberg, 1924–1998, disputerad i praktisk teologi 1964, prästtjänst på flera platser, lämnade prästämbetet och Svenska kyrkan i början av 1970-talet för att bli medlem i Lutherska frikyrkan, styrelseledamot i Biblicum under många år, huvudöversättare för SFB 1996.

Axel Gustafsson, läkare, bibellärare, kristdemokratisk kommunalpolitiker i Mora.

Elon Svanell, f. 1922, känd pingstpastor och bibellärare.

Dessa personer och referenterna kommer från olika samfund i Sverige, de flesta från frikyrkor av olika slag, men kan sägas vara förenade med varandra genom en evangelikal bibelsyn.²³ På Svenska Folkbibelns hemsida hänvisas i fråga om projektets bibelsyn till Lausannedeklarationen, beskriven som ”en evangelikal trosbekännelse”. Det som sägs där om Bibelns ofelbarhet citeras: ”Vi bekräftar vår tro på både Gamla och Nya testamentets gudomliga inspiration, sanning och auktoritet i dess helhet, såsom Guds enda skrivna ord, utan fel i allt som det påstår och det enda ofelbara rättesnöret för tro och liv”.²⁴

Allmän karakterisering av SFB

Den bakgrund till SFB 1998 som jag tecknat här visar att SFB vill vara ett alternativ till Bibel 2000. Den beskriver sig själv som en bibeltrogen bibelöversättning och som en folkbibel. Det ger SFB en del allmänna drag som utmärker alla utgåvor som hittills publicerats.

Såsom *ett alternativ till Bibel 2000* är det flera enskilda ställen som blir särskilt viktiga. Det gäller både tolkningar och formuleringar i själva översättningen och i noterna och uppslagsde-

²³ Enligt informationsbroschyren till SFB 2014 består ledningsgruppen för SFB idag av Swen Bergling, datakonsult och recitator, ordförande, Seth Erlandsson, teol. dr i Gamla testamentets exegetik, exegetiskt huvudansvarig, Tony Larsson, präst och språkvetare, översättningssamordnare, och Anders Robertsson, förlagschef på XP Media, informationsansvarig.

²⁴ Här råder en viss spänning mellan de två stiftelser som stöder SFB. Dagson, *Vilken bibel?*, s. 29f, noterar vissa lutherska drag i SFB. Jag är inte säker på att det lutherska BV-förlaget i dag vill ge ut SFB.

len.²⁵ Helt allmänt kan man säga att SFB på dessa ställen vill bevara den traditionella kristna översättningen. Det är svårt att hitta ställen där SFB kommer med nya tolkningar som ifrågasätter tidigare tradition.

SFB har alltså på vissa ställen ett starkt traditionellt drag. Det gäller inte minst en rad centrala bibelverser och huvudord i den kristna tron. Enligt presentationen av SFB 2014 ska den vana bibelläsaren ”kunna känna igen sina älskade verser”. Psalm 23 måste tolkas som den alltid har tolkats. Herrens bön är svår att formulera om. De s.k. messianska ställen i Gamla testamentet blir särskilt känsliga eftersom innebörden i det gammaltestamentliga sammanhanget ofta inte svarar mot citatet i Nya testamentet och hela Bibeln ses som en enhetlig text. Det är av intresse att se om dessa ”kärnställen” har reviderats något i den nya upplagan 2014.

Såsom *en bibeltrogen översättning* gör SFB anspråk på att bättre än andra översättningar återge både innehållet och formen i de bibliska grundtexterna. ”Folkbibeln utgår från den bibelsyn som kyrkan har haft genom alla tider, att Bibeln är övernaturligt ”utandad av Gud” (2 Tim 3:16) och därför Guds ord (1 Tess 2:13)”, citerat ur informationshäftet till SFB 2014. Angivna bibelställen är dock inga utsagor om Bibeln som helhet (Bibelns 66 böcker). Tonvikten ligger inte heller på texternas tillkomst utan på dess verkan och effekt. Detta är ett exempel på hur kristen tradition sätts över bibeltexten. Att kyrkan i alla tider har tolkat 2 Tim 3:16 på det sätt som SFB gör är inte sant.

Folkbibelns bibelsyn får som följd att Bibeln ses som en enhet, som en enda text, så att dess olika delar måste översättas med hänsyn till varandra. Vi får en harmoniserande process som är svår att språkligt motivera. Det texthermeneutiskt och översättningsmässigt naturliga är att ta varje bibelbok för sig och arbeta med den som den närmaste kontexten för både filologi, tolkning och översättning. Folkbibelns bibelsyn torde också förklara den kraftiga betoningen av att komma grundtextens språkliga form nära. Se nedan.

Såsom *folkbibel* vill SFB nå alla människor inom det svenska språkområdet. För att nå det

²⁵ Se vad som sägs om kritiken mot NT 81 ovan.

målet krävs ”en modern lättläst svenska”.²⁶ Språkdräkten i SFB är präglad av att stora delar av Gamla testamentet är en revidering av 1917 års översättning och att översättningen av Nya testamentet just i språkformen är tydligt beroende av NT 81. Jag jämförde en gång språket i några kapitel i Matteusevangeliet och fann att NT 81 och SFB 1996 hade betydligt över 90 procent gemensam text. Språket i SFB har därför en ojämn karaktär. Den senaste revideringen är i hög grad en språklig bearbetning i riktning mot ett modernare språk. Några övergripande resonemang om vad som kan menas med ”en modern lättläst svenska” har jag dock inte hittat i materialet om SFB.

Revideringen av SFB 2014

Att revidera en bibelöversättning som utger sig för att mer än andra översättningar vara Guds eget ord till svenska läsare kan vara lite känsligt. Det märks i informationsbroschyren till SFB 2014. Där beskrivs också målen för revideringen. Vi kan följa dem i beskrivningen av det som är nytt i SFB 2014. Någon revolutionerande omarbetning är det inte tal om. Innehållsliga nytolkningar nämns överhuvud inte och jag har inte heller hittat många sådana.²⁷ Det mesta gäller språkdräkten och noterna i översättningen. Det gamla kläds i nya kläder.

Modernare språk. Svåra ord tas bort: oförvitlig blir fläckfri, hans välbehag blir som han älskar. Ovanliga ord försvinner: ty blir för/eftersom, till dess att blir tills, förmår (beskrivs som ett ålderdomligt ord) blir kan. Referenser i pronomina sätts ut: hans gärningar blir Kains gärningar. Kortformer av pronomen, substantiv och verb föredras: detta blir det, var och en som blir den som, fader blir far, bedja blir be, skall blir ska. Har i perfektum försvinner ibland, imperfektum ersätts med perfektum (likom i Bibel 2000). Vissa ord och fraser utbyts mot mer naturliga alternativ: stå upp blir resa

sig, var vid gott mod blir var lugn, leda vilse blir förvilla. Somliga språkliga förändringar har nog en exegetisk bakgrund: göra synd blir ägna sig åt synd, som är rättfärdig blir den rättfärdige. På många ställen har ordföljden normaliserats och meningarna blivit kortare.

Det är lätt att ge exempel på denna typ av ändringar. De gör språkdräkten i SFB 2014 mer enhetlig och mer modern och samtidigt mer standardiserad, något som påverkar stilen i stort. Ordförrådet blir mindre och variationerna färre. Men SFB 2014 blir onekligen en mer modern översättning. Det märks ibland också i stavningen av namn: Priskilla blir Priscilla.

Den språkliga bearbetningen av kända texter kan ibland kännas lite osäker. Herrens bön lyder i SFB 2014:

Så ska ni be:
 Vår Far i himlen,
 låt ditt namn bli helgat.
 Låt ditt rike komma.
 Låt din vilja ske
 på jorden som i himlen.
 Ge oss idag
 vårt dagliga bröd.
 Och förlåt oss våra skulder,
 så som vi förlåter dem
 som står i skuld till oss.
 Och för oss inte in i frestelse,
 utan fräls oss från det onda.

Uppställningen av texten är inte helt genomskinlig, men OK. Grundtexten har i början en liturgisk prägel som försvunnit i SFB 2014. Sedan har SFB 2014 följt Bibel 2000 och därmed förbättrat sin förlaga SFB 1998 (”Helgat blive ditt namn. Komme ditt rike. Ske din vilja på jorden liksom den sker i himlen.”). Men sedan har man behållit det traditionella ”vårt dagliga bröd” med två alternativ i en not och ”förlåter” (”har förlåtit” har förpassats till en not), förmodligen för att formuleringen inte ska skava mot det vanliga sättet att uppfatta hur Gud förlåter. Den sista bönen har den traditionella formen (för i stället för inled), något som gör innehållet i bönen vagare. De nya noterna till denna centrala text ger läsaren intrycket att vi inte vet vad Jesus egentligen sa, något som borde vara besvärande för de som har den bibelsyn som SFB har.

²⁶ Se svaret på frågan ”Varför heter vi Svenska Folkbibeln?” i *Svenska Folkbibeln Nytt*, nr 1, 1996.

²⁷ Änglasången i Luk 2:14 är ett exempel på en ny tolkning. SFB lämnar här den traditionella förståelsen inom protestantisk kristendom fram till 1900-talet och följer nu den moderna bibelforskningen. Se nedan.

När det gäller änglasången har man nu valt att följa Hedegårds version som också ligger till grund för kyrkomötets version av Gloria i Svenska kyrkans handbok ("bland människor som han älskar"). SFB 1998 höll fast vid *Textus Receptus* och den gamla lydelsen ("till människor hans välbehag").²⁸ Även änglar tillåts ändra på sig.

Bättre flyt. Språkliga ändringar gör också texten lättare att läsa. Ändrad kommativering och bättre styckeindelning bidrar särskilt till detta. Samtidigt kan man fundera över vilken effekt en normalisering och standardisering av språkdräkten har på stilen. Jag vill ta början och slutet av 1 Petrusbrevet som exempel.

Bibel 2000: Från Petrus, Jesu Kristi apostel, till de utvalda som lever skingrade, som främlingar, i Pontos, Galatien, Kappadokien, Asien och Bithynien, utvalda enligt Guds, vår faders, plan, helgade av Anden och bestämda till lydnad och rening med Jesu Kristi blod. Nåd och frid åt er i rikaste mått.

SFB 2014: Från Petrus, Jesu Kristi apostel. Till de utvalda som lever utspridda som främlingar i Pontus, Galatien, Kappadokien, Asien och Bithynien. Ni är förutbestämda av Gud Fadern och helgade genom Anden till lydnad och rening med Jesu Kristi blod. Nåd och frid vare med er i allt rikare mått.

Brevingsresser i antiken hade formen "Från A till B. Hälsning". I Nya testamentet kunde både A och B beskrivas närmare men det var inte det vanliga i antika brev. Språkligt fick det effekten att det som utsägs inom denna formel blev kortfattat och rik på prepositionsfraser och satsförkortningar av olika slag. Denna stilistiska karaktär kommer fram i Bibel 2000 med sina satsförkortningar och upprepningar. I SFB 2014 blir det mer en utredning som knappast kan göra anspråk på trohet mot grundtexten.

SFB 1998: All nåds Gud, som har kallat er till sin eviga härlighet i Kristus, han skall upprätta,

stödja, styrka och befästa er, sedan ni en kort tid har lidit. Hans är makten i evighet, amen.

SFB 2014: Efter en liten tids lidande ska all nåds Gud, som har kallat er till sin eviga härlighet i Kristus, upprätta, stödja, styrka och befästa er. Hans är makten i evighet. Amen.

På retoriskt vis upprepas brevetts innehåll på slutet, ges nya formuleringar och inpräntas i åhöraren. Texten blir lite tyngre och mer högtidlig. Det kommer bättre fram i SFB 1998 än i SFB 2014 med sin tunga upptakt, "All nåds Gud" och genom sparandet av notisen om lidandet till sist (originalet smyger in det genom en kort satsförkortning). SFB är i sin normalisering av språket mer prosaiskt. Redan i 1:6 har författaren antytt mottagarnas lidande som tema men utrett det mer och mer mot slutet av brevet. Stilistiska och retoriska drag i grundtexten tycks här inte ha spelat någon större roll för de som reviderat SFB.

Närmare grundtexten. Det är en egenskap som ofta nämns av de som marknadsför SFB. Ordklasser, satsdelar, fraser, ordföljd, satsbyggnad, meningsbyggnad osv. i grundtexten ska så långt möjligt ha motsvarigheter i den svenska texten. Ändringen av som är rättfärdig till den rättfärdige i 1 Joh 2:1 är en sådan ändring, likaså alla andar till varje ande i 1 Joh 4:1. Jag är dock osäker om SFB 2014 kommer så mycket närmare grundtexten i detta avseende än tidigare upplagor eftersom kravet på modernare svenska så kraftigt motverkar kravet på en grundtextnära form. Både SFB och Bibel 2000 måste klassas som idiomatiska översättningar men det är riktigt, den förra återger språkliga drag i grundtexten mera.

Men varför är närheten till den språkliga *formen* ("närmare grundtexten") så viktig för de som marknadsför SFB? Jo, det ger intryck av bibeltrohet. Men språkteoretiskt måste alla erkänna att för svenska bibelläsare som inte kan grekiska spelar denna egenskap ingen roll. Det är bara de som undervisar i grekiska och vissa förkunnare som inte kan grekiska som ropar efter denna form av trohet mot grundtexten. Men att bara flytta över en formegenskap från ett språk till ett annat säkrar inte alls att översättningen förmedlar grundtextens innehåll och stil

²⁸ För en motivering se Ingemar Furberg, "Vilar Guds välbehag över alla människor eller bara över de utvalda?", i *Svenska Folkbibeln Nytt*, nr 1, 1996 (ett utdrag ur *Biblicum*, nr 2, 1995).

till den som läser översättningen. Grekiska och svenska är inte uppbyggda på samma sätt. Det gäller därför att pröva varje fall för sig.

Fylligare noter. Tillsammans med moderniseringen av språket är detta den viktigaste förändringen av SFB. Här närmare sig SFB 2014 Bibel 2000 och de flesta moderna bibelöversättningar. Liksom i Bibel 2000 avslöjar noterna hur översättaren ser på enskilda bibelställen och bibeln som helhet. Jag vill uppmärksamma två typer av noter i SFB 2014.

Det finns noter om varje enskild bibelbok. Här redovisar SFB i stort bara en kristen tradition om varje bibelbok. Det blir mest synligt i evangelierna som mig veterligt är anonyma skrifter. På 100-talet uppstod ett behov att fastställa vem som var författare. Och vi får Matteus, Markus, Johannes och Lukas. Det kan på någon punkt vara rätt men studium av evangelierna har kraftigt ifrågasatt dessa författaruppgifter. Här är det tydligt att SFB sätter traditionen över bibeltexterna. Det gäller också t.ex. 2 Petr. När de flesta bibelforskare menar att det inte är samma författare som skrivit de två Petrusbrevens så är huvudmotiveringen just innehållet och den språkliga formen i de två breven. Också här ställs traditionen över texterna själva. Traditionstroheten kommer före troheten mot texten.

Det finns noter som ger läsaren andra översättningar än de som redovisas i texten. Grundtextens innebörd är alltså inte alltid säker. Alternativ kan då redovisas i noter, typ ”Annan översättning”. Handskrifterna är inte heller på alla ställen samstämmiga. Vi vet alltså inte alltid vad som står i originalet. Även här blir läsaren informerad om flera möjligheter, noter av typ ”Andra handskrifter”. Det är utmärkt att SFB 2014 informerar om dessa egenskaper i grundtexten. Det kan dock tyckas vara riskabelt med tanke på den bibelsyn som förutsatts för översättningen. Det ska bli intressant att se om revideringen kommer att leda till en intern diskussion om Bibelns inspiration och trovärdighet. Axel B Svensson skulle inte ha kunnat godkänna den reviderade upplagan.

Denna typ av noter påverkar också rimligtvis det som sägs om en av kärnfrågorna för SFB, den om de s.k. messianska profetiorna. Ta t.ex. användningen av Ps 8:5f om Jesus i Hebr 2:6-8.

Texten lyder 1998:

vad är då en människa
eftersom du tänker på henne,
en människoson
eftersom du tar hand om honom?
En liten tid lät du honom
vara ringare än Gud,
Med ära och härlighet
krönte du honom.

Psalmerna har 1998 rubriken ”Människosonens höghet och förnedring”. Den handlar alltså enligt översättarna om Jesus, något som den gjort fram till 1917 års översättning då den fick rubriken ”Gud och människa”. Återgivningen av Ps 8 i Hebr 2 har endast några mindre språkliga avvikelser: Människoson stavas med stor bokstav, lät du honom vara lägre än Gud har blivit gjorde du honom ringare än änglarna. Den sista satsen har fått en annan ordföljd. Noterna till Ps 8 motiveerar översättningen ”en liten tid” och ger ett alternativ till lät du honom vara ringare än: lät du honom sakna. Noten till Hebr hänvisar bara till Ps 8:5f. Citatet i Hebr 2 passar utmärkt till temat i kontexten, att Jesus är större än änglarna.

Revideringen 2014 innebär endast smärre språkliga ändringar i Ps 8: eftersom blir att, ringare blir lägre och höghet och förnedring i rubriken blir ringhet och höghet. I Hebr 2 hittar vi samma ändringar plus tillägg av ett då i första raden. Men noterna ger läsaren mer information. I Ps 8 sägs att verserna är en profetia om Jesus som ofta kallade sig själv ”Människosonen”, en liten tid kan översättas med lite (en liten skillnad) och vara lägre än med sakna, dvs. du lät honom vara lite lägre än Gud eller du lät honom sakna Gud lite (?). Det är oklart hur man ska kombinera det som sägs i noterna. I Hebr 2 får läsaren veta att citatet är en återgivning av Septuaginta (och inte den hebreiska texten?). Det är inte helt klart för en vanlig bibelläsare vad noten ”Ps 8:5f (Septuaginta)” kan betyda.

Alla håller med om att Hebr 2:6-8 i likhet med många böcker i Nya testamentet citerar Septuaginta. Formuleringar passar utmärkt på Jesu död och uppståndelse och fungerar som ett led i argumenteringen i Hebr 2:5ff. Det kan man inte säga om den hebreiska texten. Dagens bibelforskare med få undantag tolkar Ps 8 på människan

och hennes storhet ("du gjorde honom nästan till en gud"). Men de som översatt SFB låter Nya testamentet bestämma hur den gammaltestamentliga psalmen ska översättas. Detta är ytterligare ett exempel på hur den kristna traditionen, belagd redan i Nya testamentet, ges större vikt än själva bibeltexten.

I tolkningen av de s.k. profetiorna i Gamla testamentet låser sig den evangelikala bibelsynen vid ett traditionellt betraktelsesätt från Gamla testamentet till Nya testamentet: Gud har sett till att formuleringen i Gamla testamentet har blivit sådan att den syftar framåt som en förutsägelse om Jesus. Det är ju fullt möjligt att se dessa verser i en motsatt riktning: formuleringar i Gamla testamentet (och senare tolkningar av dessa verser) har i nytestamentlig tid använts som tolkningsmönster/tolkningsmedel för att förstå Jesus och det som hände under kristendomens allra första tid. Ett sådant betraktelsesätt återfinns i flera noter i Bibel 2000.

I översättningen av Psaltaren finns över femtio hänvisningar till Septuaginta, den tidiga översättningen av Gamla testamentet till grekiska, antingen "(så Septuaginta)" eller "(Septuaginta)". Jag vet inte om de två formuleringarna betyder samma sak. Översättarna säger därmed rimligtvis att de anser att den hebreiska grundtexten är sönder eller obegriplig. Det borde komplicera deras uppfattning av Bibelns inspiration. Är Septuaginta också "utandad av Gud" som Augustinus hävdade? Vad gör man då om den hebreiska texten och Septuaginta säger olika saker? Att ibland luta sig mot Septuaginta är vanligt i moderna översättningar av Gamla testamentet. Det gör också Bibel 2000. Men är inte detta bruk av Septuaginta en liten öppning mot "den moderna bibelkritiken"? På denna punkt har SFB 2014 blivit mer lik Bibel 2000.

En konfessionell översättning?

Jag tycker det är bra att Svenska Folkbibeln finns. Somliga läsare, mest "bibeltrogna" kristna, har behov av en äldre översättningstradition i modern tappning. Det är dock viktigt att göra klart för sig vad som utmärker Svenska Folkbibeln som översättning betraktad. Det gäller alla översättningar som man använder. Vi har idag tillgång till flera typer av översättningar och det är en rikedom. Det är en utmaning för var och en som vill studera Bibeln. Och det är en påminnelse om att alla översättningar har sina brister.

Under en lång tid har vi i bibelöversättningens historia haft s.k. konfessionella bibelöversättningar, dvs. översättningar som präglas av olika kyrkotraditioner. Vi har t.ex. haft en luthersk översättning i Sverige, dvs. en del ställen i vår Bibel fram till 1917 var typiskt lutherska tolkningar. Vår tid utmärks av interkonfessionella översättningar, dvs. representanter från olika kyrkor har deltagit i översättningsarbetet och målet har varit att resultatet skulle kunna accepteras av många olika kristna och hela språkområden.

Är SFB en konfessionell översättning? Jag är böjd att svara ja på den frågan, eftersom den bibelsyn som präglar SFB inte alls omfattas av alla kyrkor. De evangelikala i landet vill ha en egen översättning och helst vill de att deras översättning ska vara allas översättning. Ingen svensk översättning välsignas idag med en så omfattande marknadsföring som SFB 2014.

Jag tror inte på en sådan lösning för framtiden.

Birger Olsson,
Professor emeritus, Lund